

тичний аналіз особливостей навчальної діяльності молодших школярів з ТПМ у процесі розв'язування арифметичних задач дозволив констатувати недостатньо повний обсяг як теоретичних, так і експериментальних досліджень у даному напрямі. Це стосується як вивчення процесу корекції навчальної діяльності у дітей з ТПМ, так і методики формування в них вміння розв'язувати арифметичні задачі.

А тому є необхідність створення таких умов навчання і розвитку школярів з ТПМ, завдяки яким відбуватиметься виховання відповідальної особистості, здатної на самоосвіту й самовдосконалення, яка вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язування життєвих проблем описаних у текстах арифметичних задач.

Отже, для навчання даної категорії школярів має бути створена корекційна методика, яка дозволить активізувати компоненти навчальної діяльності, а відповідно, організована робота сприятиме попередженню виникнення труднощів при роботі над арифметичними задачами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Эльконин Д.Б. Психологические вопросы формирования учебной деятельности в младшем школьном возрасте / Даниил Борисович Эльконин // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М., 1981. – С. 85-90.
2. Конопляста С. Ю. Логопсихологія: навч. посіб. / С. Ю. Конопляста, Т.В. Сақ; за ред. М.К. Шеремет. – К. : Знання, 2010. – 293 с.
3. Костюк Г.С. Вікова психологія / Григорій Силович Костюк – К.: Радянська школа, 1976. – 269 с.
4. Маркова А. К. Формирование мотивации обучения в школьном возрасте / Аэлита Капитоновна Маркова. – М.: Педагогика, 1983. – 124 с.
5. Савчин М. В. Вікова психологія / М. В. Савчин, Л.П. Василенко. – К. : Академ-видав, 2006. – 360 с.
6. Тарасун В. В. Особливості навчання математики молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку: навчальний посібник / В.В. Тарасун, Н. С. Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2007. – 268 с.
7. Томме Л.Е. Исследования готовности детей с тяжелыми нарушениями речи к обучению математики / Л.Е. Томме // Дефектология. – 2007. – №5. – С. 33-41.

УДК 336.6:8'233-053.4

Г. Г. Лютова

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

М. Ю. Ємяшева

викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

МОЖЛИВОСТІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлено значення і можливості образотворчої діяльності як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Схарактеризовано методи й прийоми розвитку зв'язного мовлення дошкільників під час занять з образотворчої діяльності.

В статті описано значення і можливості образотворчої діяльності як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Схарактеризовано методи й прийоми розвитку зв'язного мовлення дошкільників під час занять з образотворчої діяльності.

The article describes the importance and possibilities of graphic activity as a means of development of coherent speech of preschool children. Described methods and techniques in development coherent speech on preschool children in the classroom for graphic activity.

Ключові слова: образотворча діяльність, діти дошкільного віку, засіб розвитку, зв'язне мовлення.

Ключевые слова: изобразительная деятельность, дети дошкольного возраста, средство развития, связная речь.

Keywords: representational activities, preschool children, means of development, connected speech.

Актуальність дослідження. Для дитини мовлення виступає одним із основних засобів пізнання довкілля, а зв'язне мовлення посідає одне із важливіших місць у спілкуванні. Діти, знайомлячись із навколишнім світом, намагаються відбити його у різних видах діяльності – іграх, малюванні, ліпленні, розповідях тощо. Великі можливості для розвитку зв'язного мовлення представляє образотворча діяльність, тому що вона носить перетворюючий і творчий характер. Дитина одержані враження від навколишнього світу може передати за допомогою образів

уяви, різноманітних матеріалів у реальні форми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мова для дитини насамперед є засобом спілкування, висловлювання й розуміння оточуючого світу. Науковці у галузях педагогіки і психології (І. Зимня, Л. Виготський, М. Жинкін, С. Рубінштейн та ін.) надають величезного значення оволодінню мовою та мовленням у процесі формування особистості дитини. Кожна дитина є індивідуальністю, має властивий особливий внутрішній світ із почуттями, думками, емоціями, потребами, мотивами, здібностями, якостями, який може відкритися для оточуючих лише засобами експресивної функції мови.

На думку О. Артемової, мовлення виступає органічною потребою для пізнання світу, розвитку інтелекту і загалом повноцінного життя [3, с.17].

Досить повно в педагогічній літературі висвітлено проблеми мовленнєвої діяльності (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Трифонова та ін.) та образотворчої діяльності (А. Івершинь, В. Інжестойкова, Т. Комарова, Н. Сакуліна та ін.). Водночас окремі питання даної проблеми залишились недостатньо дослідженими.

Мета статті – теоретично обґрунтувати можливості образотворчої діяльності як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні збільшення та ускладнення об'єму навчального матеріалу, зменшення віку першокласників ставлять перед дитиною більш складні завдання, які потребують зовсім іншого, ніж раніше рівня сформованості вмінь і навичок, у тому числі і мовленнєвих. Саме тому постає необхідність розвивати в дітей зв'язне мовлення якомога раніше.

Проблема розвитку зв'язного мовлення залишається актуальною і привертає увагу логопедів, психологів, лінгвістів, вихователів (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, З. Істоміна, Є. Тихеева, Є. Фльоріна та ін.).

Зв'язність мовлення удосконалюється на основі активного й творчого аналізу дітьми мовленнєвого досвіду, диференційованого відбору мовленнєвих засобів. Тому необхідною є організація навчальної роботи з розвитку зв'язного мовлення

дошкільників під час занять з образотворчої діяльності.

Під терміном «зв'язне мовлення» розуміють таку мовленнєву діяльність, яка передає завершену думку, утворює єдине самостійне ціле із складових частин, які між собою логічно поєднуються. Зв'язне мовлення відіграє важливу роль у розвитку словесно-логічного мислення, усвідомленого відображення в мовленні різноманітних зв'язків і відносин між предметами і явищами, сприяє активізації знань та уявлень про навколишню дійсність, надаючи значні можливості для самовираження [3, с. 21].

З позиції лінгводидактики термін «зв'язне мовлення» має три значення:

- зв'язне мовлення – мовленнєва діяльність, процес вираження думки;
- зв'язне мовлення – висловлювання, текст, дискурс, продукт мовленнєвої діяльності;
- назва розділу методики розвитку мовлення: методика зв'язного мовлення (методика переказів, творів та інших творчих робіт).

Зв'язне мовлення, на думку Л. Виготського, М. Жинкіна, І. Зимньої, О. Леонтьєва належить до складних і багатограних мовленнєвих явищ. Воно здійснюється в усній і письмовій, діалогічній і монологічній формах [4].

Значення образотворчої діяльності для розвитку зв'язного мовлення дитини надзвичайно велике. Завдяки своїй універсальності образотворча діяльність впливає на розвиток інтересів, уявлень дітей, їхнього образного мислення, емоційності, на оволодіння мовою мистецтва, як засобом вираження свого ставлення до тих чи інших явищ життя, сприяє розвитку талантів, творчості, активізує розумову і мовленнєву активність.

Специфіка ознайомлення дошкільника з образотворчою діяльністю полягає в обмеженості її технологічного аспекту, з одного боку, в поєднанні з активізацією дитячої фантазії, нескінченним рядом художніх образів, із другого. Самобутність останніх визначає мистецьку цінність духовних і рукотворних витворів, становить суть дитячої творчості. Головне завдання – розвинути в дитини сприйнятливості як базову особистісну якість, прищепити здатність «приймати», «пере-

давати», «трансформувати», тобто бути споживачем і творцем [2].

Дуже важливо зробити процес оволодіння мовленням цікавим і доступним для дітей. Особливо це стосується дітей молодшого дошкільного віку, оскільки в них ще не сформований достатній життєвий досвід, активний словник для вираження думок і складання розповідей, несформовані комунікативні навички.

Під час занять з образотворчої діяльності необхідно створити умови для розвитку активності, самостійності і мовленнєвої ініціативи дітей, а саме:

- вихователь слідкує за дисципліною і порядком в групі;
- вихователь слідкує за концентрацією уваги дітей;
- проведення інструктажа перед початком роботи в групі;
- індивідуальна допомога вихователя;
- виставка дитячих робіт;
- вербальне схвалення кожної дитячої роботи.

Часто дошкільнику складно побудувати зв'язну розповідь, навіть просто описати і переказати знайомий сюжет. Справа тут не тільки в рівні розвитку мовлення. Дітей часто збивають деталі, які на їх погляд здаються найбільш важливими, і вони можуть повторювати їх неодноразово. Наприклад, «А у вовка були великі зуби», «У нього була паща страшна» тощо. Забуваючи про подальший сюжет, тому дитину необхідно вчити виділяти і послідовно викладати найголовніше в сюжеті. Для цього на заняттях з образотворчої діяльності доцільно використовувати різні методи і прийоми, задавати запитання. Розвиваючи зв'язне мовлення у дітей, можна використовувати такі прийоми [1]:

- *Коментоване малювання.* Основний його зміст полягає в тому, що вихователь бере великий аркуш паперу, олівці і разом з дітьми починає фантазувати і малювати. Коментоване малювання допомагає не лише розвивати зв'язне мовлення дошкільників, але й закріплювати знання, набуті під час роботи над іншими темами. Діти вчаться малювати, повторюють назви кольорів, геометричних фігур, рахують, закріплюють знання про назви об'єктів та явищ природи тощо. При цьому розвиваються

мислення, уява, фантазія і вдосконалюється зв'язне мовлення.

- *Суміжне малювання.* Складаючи розповідь чи описуючи предмет, вихователь починає речення і дає можливість дитині його закінчити, допомагає навідними запитаннями: «Хто зображений на картинці?», «А якого він кольору?», «А що, далі?», «А як це можна ще зробити?» тощо. Навіть не враховуючи рівень підготовки дитини в цілому та рівень її зв'язного мовлення, результат завжди буде позитивний, адже у дитини виникає почуття успішності та з'являється бажання вигадувати ще. Вихователю необхідно підтримувати ініціативу дитини, спонукати до самостійності і не забувати, що він лише «ланцюжок», який допомагає дитині поєднати окремі слова у зв'язні речення.

- *Переказ літературного твору та складання розповіді за опорними предметами, іграшками, малюнками.* Складати розповіді простіше, якщо всі дії будуть проілюстровані малюнками, картинками, предметами або іграшками, щоб дитина могла їх бачити, маніпулювати з ними. Часто такий прийом активізації мовлення називають інсценівки з іграшками, театром картинок тощо. Особливе значення має вступне слово вихователя перед показом картинки, картини або коротка вступна бесіда, в ній доречно дати стисло інформацію про життя і творчість художника-автора картини, про її жанр, а потім актуалізувати знання дітей про пори року, людські взаємини тощо, тобто ті, які налаштовують на сприймання картини [2, с. 69]. Близькі і зрозумілі дитині предмети, іграшки рухаються, розмовляють, переживають різні пригоди, при цьому дитина фантазує та створює цікаві вигадані історії. Успішність цього прийому багато в чому залежить від яскравих атрибутів, нових цікавих іграшок, малюнків, картин. Методикою навчання дітей розповіданню за репродукціями картин займалися А. Бородич, Е. Короткова, Є. Тихеева та ін.

- *Складання розповіді за схемою.* Схеми використовуються і під час навчання дітей складання творчих розповідей, щоб збагатити мовлення дитини, зробити його більш яскравим, добираючи речення, епітети, однорідні слова.

На заняттях з образотворчої діяльності дітей дошкільного віку можна знайомити з новими словами, вчити

розуміти, розрізняти і вживати слова, що позначають зовнішні ознаки предметів і ознаки дій. Для того щоб слово-назва предмета стала словом-поняттям, для цього необхідно виробити велике число різних умовних зв'язків. Всі види образотворчої діяльності цьому сприяють. Різноманітний наочний матеріал, який періодично змінюється, допомагає уточнити розуміння назв предметів, дій, ознак, дитина привчається вслухатися в коротку фразу вихователя, розуміти сенс складних висловлювань, нових слів, уточнює їх лексичні, фонетичні, граматичні відтінки. Слово допомагає дитині в пізнанні всіх сторін образотворчої діяльності, осмисленні процесів зображення.

Висновки. Отже, образотворча діяльність створює таку ситуацію, в якій дитина дошкільного віку прагне висловлюватися, ділитися враженнями, допомагає активізувати розвиток сприймання й зв'язного мовлення. Мовлення набуває практичної спрямованості, має велике значення для виконання тієї чи іншої запропонованої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заняття по розвитку речи для детей 5-7 лет: Программа. Конспекты занятий. Методические рекомендации / Под ред. О.С. Ушакова. – М. : ТЦ Сфера, 2009. – 256 с.
2. Зданевич Л.В. Методика використання творів живопису як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку / Л.В. Зданевич // Дошкільна освіта. – 2008. – № 3(21). – С.31-41.
3. Шеремет М.К. Діагностика здатності до творчого самовираження дошкільників із порушеннями мовлення: навч.-метод. посіб. / М.К. Шеремет, М.В. Лепетченко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2014. – 128 с.
4. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред М.І. Пентиліук : підручник для студентів-філологів. – К. : Ленвіт, 2000. – 264 с.
5. Тихеева Е.И. Развитие речи детей / Е.И. Тихеева. – М. : Просвещение, 1981. – С.100-113.

УДК 954.36

І. С. Мінько

логопед, КУ СОР

Сумського обласного центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів

КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

У статті розглядається корекція порушень фонетико-фонематичної сторони мовлення у дітей з дитячим церебральним паралічем, а також методики навчання дітей з ДЦП, які дають змогу впливати на фонематичний розвиток дитини.

В статті рассматривается корекция нарушенной фонетико-фонематической стороны речи у детей с детским церебральным паралічем, а также методики обучения детей с ДЦП, которые дают возможность влиять на фонематическое развитие ребенка.

The article examines a correction phonetic dislake speaking children with cerebral palsy and methodology education children with cerebral palsy. This methodology gives an effect on a forming in fonetic forming child.

Ключові слова: мовленнєві порушення, фонетичний розвиток, артикуляційна моторика.

Ключевые слова: речевые нарушения, фонетическое развитие, артикуляционная моторика.

Keywords: speech disorders, phonetic to effect, articulatory motor skills.

Постановка проблеми. Дитячий церебральний параліч – захворювання центральної нервової системи при провідному ураженні рухових зон і рухових провідних шляхів головного мозку. Актуальність розвитку системи спеціальної освіти дітей з дитячим церебральним паралічем визначається не тільки гуманістичними тенденціями розвитку суспільства, а й мірою затребуваності даної системи.

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення у дітей з дитячим церебральним паралічем проявляється в різних формах дизартрій.

Особливістю порушень звуковимовної сторони мовлення при дизартрії є те, що при всіх видах активних рухів в кінцівках наростає м'язовий тонус в артикуляційній мускулатурі і поси-